

Serbest Etkinlik Dersinin Birleştirilmiş Sınıflarda Görev Yapan Öğretmenlerin Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi (Elazığ İli Örneği)

Hilal KAZU*, Serkan ASLAN**

Özet

Bu çalışmanın amacı, birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin serbest etkinlik dersi ile ilgili görüşlerini belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmaya Elazığ/ Karakoçan ve Sivrice ilçelerinde görev yapan toplam 35 birleştirilmiş sınıf öğretmeni katılmıştır. Araştırmada veriler açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırma, serbest etkinlik dersi ile ilgili olarak "serbest etkinlik dersinin planlanması", "serbest etkinlik dersinde uygulanan etkinlikler", "serbest etkinlik dersinde karşılaşılan sorunlar" ve "sorunlara yönelik çözüm önerileri" kategorileri etrafında oluşturulmuştur. Verilerin analizinde içerik analizi ile betimsel analiz kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin; serbest etkinlik dersinin planlanmasında hazır plan kullandıkları, bu derste daha çok diğer derslerdeki eksikleri gidermeye çalıştıkları, bu derse ait öğretmen kılavuz kitabının olmamasından dolayı sorun yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Katılımcılar, serbest etkinlik dersinde karşılaştıkları sorunlara benzer çözüm önerileri geliştirmişlerdir. Son olarak da araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgulara dayalı olarak; serbest etkinlik dersine yönelik öğretmen kılavuz kitap geliştirilmeli, bu okullarda serbest etkinlik dersinde kullanılabilecek araç-gereçlerin teminine ağırlık verilmeli, bu okullardaki öğretmen ve öğrencilerin ortak kullanabilecekleri spor salonu, sanat ve etkinlik merkezleri oluşturulmasına özel bir önem verilmeli gibi öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Birleştirilmiş sınıf, serbest etkinlik dersi, öğretmen görüşleri

Evaluation Of Free Activity Lesson Based On The Opinions Of Teachers Working In Multigrade Classrooms (Sample Of Elazığ)

Abstract

The aim of this study is to determine the teachers' working in multigrade classrooms views on free activity lesson. Qualitative research design has been used in the research. A total of 35 multigrade classroom teachers working in the Karakoçan and Sivrice districts of Elazığ have participated in this study. The data of the research have been collected by interview form comprised of open-ended questions. The activity has been formed around the categories of "planning of free activity lesson", "activities applied in free activity lesson" and "problems encountered in free activity lesson and recommendations" in relation to free activity lesson. Content analysis and descriptive analysis have been used in the analysis of the data. According to the findings; it has used that already-planned lesson plans while planning the free-activity classes, they work to correct deficiencies of other subjects in this lesson, they have had problems due to the absence of the teacher guide book. The participants have developed solutions to similar problems which are encountered in free activity lesson. Finally, recommendations such as a teachers' manual for the free-activities class should be developed, attention should be paid on providing necessary materials for free-activities classes, gymnasiums, art and activity centers aimed for common use of teachers and students in these schools should be created have been made on the basis of the findings of research results.

Key Words: Multigrade classroom, free activity lesson, teacher opinions

*Yrd. Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı., ELAZIĞ.

E-posta: hkazu@firat.edu.tr

**Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Cengiz Topel İlkokulu, Karakoçan / ELAZIĞ. E-posta: aslan.s1985@gmail.com

Giriş

Çağımızda bireyler, bilimsel, teknolojik ve toplumsal değişimlere ayak uydurmak için yaşamlarını zenginleştirmek, değiştirmek ve zamanlarını iyi değerlendirmek zorunda kalmaktadırlar. Bu doğrultuda oluşan serbest zamanlarında en verimli şekilde değerlendirme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Serbest zamanlarda bireyler, özgürce meşgul oldukları, yaratıcılıklarını kullanarak geliştirdikleri çeşitli etkinliklerle uğraşmaktadırlar. Sellick (2002), serbest zaman etkinliklerinin bireylerin kendilerini geliştirmelerine, yaşadıkları üzerine düşünmesine ve özgüvenin artmasına olanak sağladığını ifade etmektedir. Wilson vd. (2009) serbest zaman etkinliğini; amaçlı çaba gerektiren, ders saatleri dışında spor, akademik klüpler ile fen ve edebiyat klüplerine üye olmak ve bu klüplerde aktif rol almak gibi ek program etkinlikleri olarak tanımlamaktadırlar. Serbest zaman etkinlikleri öğrencilerin kimlik gelişimine pozitif yönde yardımcı olmaktadır. Bjarnadóttir (2004), serbest zaman etkinliklerinin bireyin kendini yansıtmada ve çatışmalara yaratıcı çözümler bulabilmesinde yardımcı olduğunu söylemektedir.

Serbest etkinliklerin amacı; öğretici ve eğlendirici uygulamalar yoluyla öğrencilerin okulu daha çok sevmelerini, bir aile ortamı gibi benimsemelerini, okulda kendilerini rahat ifade edebilmelerini, güvende hissetmelerini, daha mutlu olmalarını sağlamak, diğer öğrencilerle etkileşimlerini arttırarak sosyalleşmelerine yardımcı olmak; zihinsel, fiziksel, sosyal ve kültürel gelişimlerine katkı sağlamaktır. Ayrıca serbest etkinlik dersinde, bireyin kişilik ve ahlaki gelişimine katkı sağlayarak onun günümüz toplumuna fayda sağlayacak donanımlı bir birey olması hedeflenmektedir. Serbest etkinlik saatlerinde öncelikle öğrencilerin eğlenerek öğrenmelerine, yaratıcı zekalarını ve hayal güçlerini geliştirmelerine; yardımlaşma, dayanışma, işbirliği, dürüstlük, empati kurma, özgüven, liderlik vb. özelliklerini geliştirmelerine, sosyal çevrelerini, yaşadıkları ortamı, milli, manevi ve evrensel değerleri tanımalarına, yaşadıkları sorunlara çözümler üretebilmelerine, toplumla uyumlu ve topluma katkısı olan bireyler olarak yetişmelerine imkan sağlayacak nitelikte uygulamalara yer verilmelidir.

Serbest etkinlik saatinde öğrencilerin farklı ortamlarda bulunmaları sağlanarak sosyal yaşam becerileri geliştirilmelidir. Öğretmenler öğrencilerle çarşı, pazar gibi alışveriş ortamlarına girerek bütçe oluşturma, kaliteli ve uygun fiyatlı ürünü seçme, tüketici haklarını bilme konularında onlara yardımcı olabilirler. Serbest etkinlik dersi düzenlenirken çevre koşulları dikkate alınmalıdır. Çevrenin imkânları ölçüsünde sebze-meyve yetiştirme, balık tutma vb. faaliyetler, yaşanan çevreyi düzenleme, bölgenin gelir kaynağı olan meslekleri tanıma, trafik ve ev kazalarından korunma gibi etkinlikler öğrenci seviyesine uygun olarak yapılabilir. Anne-babalar sınıfa davet edilerek meslekleri ve çalışmaları hakkında öğrencileri bilgilendirebilir, kurum ve kuruluşlara ziyaretler düzenlenebilir. Ayrıca serbest etkinlikler dersinde; folklor, müsamere, konser, müzik, monolog, diyalog, grup tartışmaları, güzel konuşma-yazma, kitap okuma, sergi düzenleme, gezi-gözlem, bilmece-bulmaca, sayışmaca, şarkı, türkü söyleme, oyun oynama, film izleme, bitki ve hayvan yetiştirme etkinlikleri de yapılabilir (MEB, 2010).

Ülkemizde serbest etkinlik dersi, 2010-2011 eğitim-öğretim akademik yılında ilköğretim 1-5. sınıflarda uygulanmaya başlanmıştır. 1, 2 ve 3. sınıflarda 5 saat olarak 4 ve 5. sınıflarda 4 saat olarak uygulanmaktadır. Bu uygulama ile birlikte ilköğretim kurumlarındaki 30 saatlik zorunlu ders saati azaltılarak 1, 2 ve 3. sınıflarda 25 saat; 4 ve 5. sınıflarda 26 saat olarak belirlenmiştir. İlköğretim kurumlarındaki öğrencilerin zorunlu ders saatinin azaltılarak ders yükünü hafifletmek, öğrencilere okulu daha çok sevdirmek, istek ve yetenekleri doğrultusunda etkinlikler yapmalarına imkân sağlamak için bu ders uygulamaya konulmuştur. Serbest etkinlik ders saatleri, ayrı ayrı veya blok olarak farklı günlerde uygulanabileceği gibi gerektiğinde tamamı bir gün içinde de uygulanabilmektedir. Serbest etkinlik dersinin birer saatinde bilişim teknolojileri ve rehberlik/sosyal etkinlik dersleri uygulanmaktadır. Rehberlik/sosyal etkinlikler dersi için ayrılan ders saati, dönüşümlü şekilde bir hafta rehberlik, bir hafta sosyal etkinlikler için kullanılmaktadır. Sosyal etkinlik çalışmaları kapsamında, "Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim

ve Ortaöğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği"nde belirtilen esaslar dikkate alınarak etkinlikler düzenlenmektedir.

Başta öğrenci sayısının azlığı olmak üzere, coğrafi ve ekonomik koşullar nedeniyle birden fazla sınıfın aynı derslikte bir araya getirilerek bir öğretmen tarafından yetiştirilmesiyle oluşan eğitim ortamına birleştirilmiş sınıf denir (Köksal, 2009: 12). Birleştirilmiş sınıf farklı yaş gruplarındaki öğrencilerin bir araya geldiği sınıflar olarak da tanımlanabilir (Erdem, 2008: 10; Kesten vd, 2008: 7; Şahin, 2007: 3). Tanımlardan da anlaşılacağı üzere birleştirilmiş sınıf uygulaması kırsal kesime yönelik bir uygulamadır. Bu uygulamanın dezavantajlarının yanı sıra birçok avantajının da olduğu yapılan araştırmalar sonucu ortaya çıkmıştır (Şahin, 2003: 166; Yıldız ve Köksal, 2009: 1-14). Sınıfların birleştirilmesi ile oluşturulan gruplarda çocukların birbirleriyle etkileşim içerisinde olması ve bilgi ve deneyimlerini birbirleriyle paylaşmaları, birkaç seviyeden oluşan öğrencilerin bir arada okutulduğu için ekonomik olması, öğrencilerin dayanışma ve yardımlaşma becerilerini geliştirmesi, okulda demokratik eğitimi öğrencilerin yaşayarak öğrenmelerine imkân sağlaması birleştirilmiş sınıfların avantajlarından bazılarıdır. Birleştirilmiş sınıf uygulaması ülkemizin bir gerçeği olup daha uzun yıllar ülkemizde görüleceği düşünülmektedir.

Birleştirilmiş sınıflarda öğretmenler, bir ders süresinde farklı dersler işlediğinden öğrenme-öğretme sürecinde sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Zaman yetersizliği, öğretmensiz geçen ders saatinin planlanamaması, ders araç-gereçlerinin yetersizliği, müstakil sınıflara göre hazırlanmış öğretim programlarının bu okullarda uygulanması bu sorunlardan bazılarıdır (Kılıç ve Abay, 2009; Sağ vd, 2009; Yıldırım, 2008). Zamanın yetersiz olmasından dolayı bu okullarda görev yapan öğretmenlerin görsel sanatlar, müzik, beden eğitimi gibi derslerde, yetiştiremedikleri farklı öğretim programlarını uyguladıkları bilinmektedir. Özellikle bunun gibi sorunların giderilmesi için programda serbest etkinlik dersinin yer alması önem arz etmektedir. Ancak bu okullarda serbest etkinlik dersinin yürütülmesine ilişkin bir durum belirlemesinin faydalı olacağı düşüncesi oluşmuştur. Bu nedenle,

öğretmenlerin serbest etkinlik dersini planlarken neleri dikkate aldıkları, ne tür etkinlikler yaptıkları, ders sürecinde karşılaşılmış oldukları sorunları ve bu sorunlara geliştirmiş oldukları çözüm önerilerini ortaya koymak için böyle bir çalışmaya ihtiyaç duyulmuştur.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, birleştirilmiş sınıflarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin serbest etkinlik dersi ile ilgili görüşlerini belirlemektir. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Öğretmenler, serbest etkinlik ders saatlerini planlarken neleri dikkate almaktadırlar?
- Öğretmenler, serbest etkinlik derslerinde ne tür etkinlikler yaptırmaktadırlar?
- Öğretmenler, serbest etkinlik derslerinde hangi sorunlarla karşılaşmaktadırlar?
- Serbest etkinlik derslerinde karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada, birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin serbest etkinlik dersi ile ilgili görüşlerini belirleyebilmek için nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme, doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 39). Nitel araştırmalar, araştırma yapılan ya da yapılması planlanan kişilerin sahip oldukları deneyimlerinden doğan anlamların sistematik olarak incelenebilmesinde tercih edilen bir tekniktir (Ekiz, 2009).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Elazığ/Karakoçan ve Sivrice ilçelerinde görev yapan 35 birleştirilmiş sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden "kolay ulaşılabilir durum örnekleme" kullanılmıştır. Bu

yöntemde araştırmacılar yakın ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer. Bu örnekleme yöntemi araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 113). Bu nedenle araştırmacılar, ulaşabildikleri birleştirilmiş sınıflarda görev yapan sınıf öğretmenlerini çalışma grubu içerisine almışlardır. Çalışma grubundaki öğretmenlerin özellikleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışma grubunun özellikleri

Grup	f	%
Cinsiyet		
Bayan	12	34,28
Erkek	23	65,72
Toplam	35	100
Yaş		
21-25 yaş arası	10	28,57
26-30 yaş arası	18	51,43
31-35 yaş arası	5	14,29
36-40 yaş arası	1	2,86
41 yaş ve üstü	1	2,86
Toplam	35	100
Eğitim Durumu		
Eğitim Enstitüsü	1	2,86
2+2 Lisans Tamamlama Programı	-	-
Lisans	32	91,43
Lisansüstü	2	5,71
Toplam	35	100
Kıdem Yılı		
1 yıldan az	1	2,86
1-5 yıl	24	68,57
6-10 yıl	7	35
11-15 yıl	2	5,71
16-20 yıl	-	-
21 yıl ve üstü	1	3,86
Toplam	35	100

Tablo 1 incelendiğinde; erkek öğretmenlerin (%65,72) bayan öğretmenlerden (%34,28) fazla olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin yaşlara göre dağılımı incelendiğinde daha çok 26-30 (%51,43) yaş arası olduğu, lisans mezunu (%91,43) oldukları ve kıdem yıllarının 1-5 yıl arası (%68,57) olduğu görülmektedir.

Verilerin Toplanması

Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin serbest etkinlik dersine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla, dört adet açık uçlu sorudan oluşan görüşme formu uygulanarak öğretmenlerin görüşleri yazılı olarak alınmıştır. Görüşme formundaki açık uçlu sorular, literatür taraması yapılarak ve birleştirilmiş sınıflarda görev yapan üç öğretmenin görüşleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim ABD’nda görev yapan iki öğretim üyesinin görüşlerine de başvurularak görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşme formu, “*serbest etkinlik dersinin planlanması*”, “*derste hangi etkinliklerin uygulandığı*”, “*uygulama esnasında karşılaşılan sorunlar*” ve “*bu sorunlara dayalı olarak geliştirilen çözüm önerileri*” olmak üzere dört kategori etrafında oluşturulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmacılar tarafından ulaşılan birleştirilmiş sınıflarda görev yapan 35 sınıf öğretmeninden, görüşme formundaki açık-uçlu sorular çerçevesinde görüşlerini yazmaları istenilmiştir. Verilerin analizinde, öğretmenlerin birleştirilmiş sınıflarda serbest etkinlik dersi ile ilgili görüşlerini yansıtarak, var olan durumu açıklamak için betimsel analiz, daha detaylı bulguları elde etmek ve yorumlamak için de içerik analizi yapılmıştır. Yıldırım ve Şimşek’e (2011) göre betimsel analiz, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmak amacıyla yapılır. Bu çalışmada da, katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak birleştirilmiş sınıflarda serbest etkinlik dersini planlarken neleri dikkate aldıkları, ne tür etkinlikler yaptıkları, karşılaşılan sorunları ve bu sorunlara yönelik geliştirilen çözüm önerilerini daha etkileyici bir biçimde yansıtmak amacıyla betimsel analiz tercih edilmiştir. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve kategoriler içerik analizi sonucunda keşfedilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 162). İçerik analizi herhangi bir yazılı metnin ya da belgenin (gözlem, görüşme, resmi ve kişisel belge, gazete vb.) içeriğinin incelenmesi ve sayısal ya da istatistiksel olarak ortaya konulmasında kullanılan bir analiz çeşididir (Ekiz, 2009: 77).

Öğretmenler tarafından verilen cevaplar, özellikleri bakımından bir araya getirilerek daha önceden belirlenen kategoriler altında toplanmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2011: 236), kuramsal çerçevesi iyi çizilmiş bir araştırmada, kategorilerin bu kuramsal çerçeveye göre önceden belirlenmesinin mümkün olabileceğini ve bu durumun araştırmacının işini daha da kolaylaştırdığını söylemişlerdir. Bu nedenle, bu araştırmada kategoriler önceden belirlenmiştir. Verilerin analizi için ilk olarak her bir görüşme formundaki veriler, sorular bazında ayrı ayrı incelenerek listelenmiştir. Bu liste doğrultusunda daha önceden belirlenen kategoriler ile ilgili kodlama yapılmıştır. Daha sonra kategorilerin frekans ve yüzdeleri hesaplanmış ve yorumlanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri Ö:1, Ö:2,... .Ö:35 olarak düzenlenerek görüşlere bulgular bölümünde yer verilmiştir.

Geçerlik ve güvenilirlik bir araştırma sonuçlarının inandırıcılığını sağlamak veya artırmak için kullanılan en önemli iki ölçüttür. Bu bağlamda, "Toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklamayı nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütleri arasında yer almaktadır." (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 257). Bu araştırmada, araştırma sonuçlarının geçerliğini sağlamak için veri analiz süreci ayrıntılı olarak ele alınıp incelenmiştir. Araştırmacılar, öğretmenlerin görüşme formlarına yazmış oldukları görüşleri ayrı ayrı kodlayarak kategoriler üzerinde görüş birliğini ve görüş ayrılığını belirlemişlerdir. Daha sonra Milles ve Huberman (2002)'in [Güvenirlik: Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] formülü uygulanarak araştırmanın güvenilirliği hesaplanmıştır. Bu formüle göre araştırmanın güvenilirliği 0,92 bulunmuştur. Milles ve Huberman'a göre, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun 0,90'a yaklaşması ya da 0,90'ı geçmesi durumunda arzu edilen düzeyde bir güvenilirlik sağlanmış olmaktadır. LeComte ve Goetz'in (1982; Akt, Yıldırım ve Şimşek, 2011) güvenilirliği arttırmak için yaptıkları bir öneri ise, verilerin analizinde bir başka uzmandan yardım alma ve ulaşılan sonuçları teyit etmedir. Bu nedenle, araştırma sonuçları, nitel araştırma deneyimine sahip Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim ABD'nda görev yapan iki öğretim üyesi tarafından teyit edilmiştir. En

son olarak da araştırma bulgularını nicel olarak yorumlayabilmek ve değerlendirebilmek amacıyla elde edilen verilerin frekansları (f) ve yüzdeleri (%) hesaplanılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Araştırmada elde edilen sonuçlar "Birleştirilmiş Sınıflarda Serbest Etkinlik Dersinin Planlanması, Birleştirilmiş Sınıflarda Serbest Etkinlik Dersinde Uygulanan Etkinlikler ve Birleştirilmiş Sınıflarda Serbest Etkinlik Dersinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri" olmak üzere dört kategori altında toplanmıştır.

Birleştirilmiş Sınıflarda Serbest Etkinlik Dersinin Planlanması

Birleştirilmiş sınıflarda serbest etkinlik dersinin planlanmasına yönelik öğretmen görüşleri tablo 2'de verilmiştir:

Tablo 2. Birleştirilmiş sınıflarda serbest etkinlik dersinin planlanmasında dikkate alınan faktörler

Faktörler		f	%
1.	Hazır plan	11	31,43
2.	Çevre koşulları	8	22,86
3.	Öğrenci ilgi ve istidadı	7	20
4.	Genelgenin dikkate alınması	6	17,14
5.	Okulun imkânları	3	8,57
Toplam		35	100

Tablo 2 incelendiğinde, birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin çoğunun serbest etkinlik dersini planlarken hazır plan (%31,43) kullandıkları görülmektedir. Öğretmenler, serbest etkinlik dersini planlarken internetten hazır matbu planlar indirdiklerini belirtmişlerdir. Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin görev ve sorumlulukları oldukça fazladır. Özellikle öğretmenlerin, birleştirilmiş sınıflarda farklı seviyelerdeki öğrencilere aynı derslik içerisinde eğitim vermesi, aynı ders süresi içerisinde farklı dersleri işlemesi, öğretmenliğin yanı sıra idarecilik, bahçıvanlık vb. işleri de yapmaları sorunlara neden olmaktadır. Bu görev ve sorumluluklardan ötürü bu okullarda görev yapan öğretmenlerin serbest etkinlik dersinin planlanmasında hazır planlara yöneldiği düşünülmektedir. Ö: 27'nin görüşü şu

şekildedir: *“Beş sınıf bir arada olduğundan ve diğer görevlerimde olduğundan serbest etkinlik dersinin planını yapamamaktayım. Bu yüzden internetten hazır planları indiriyorum.”* Öğretmenler, serbest etkinlik dersini planlarlarken okulların çevre koşullarını (%22,86) da dikkate alarak serbest etkinlik dersini planladıklarını belirtmişlerdir. İlgili genelgede, serbest etkinlik dersinin çevre koşullarının da dikkate alınarak planlanması gerektiği belirtilmiştir. Bu da öğretmenlerin ilgili genelgeyi dikkate alarak serbest etkinlik dersini planladıklarını göstermektedir. Bu konuda Ö: 16'nın görüşü şu şekildedir: *“Çevresel şartlara ve imkanlara göre plan yapmaktayım.”* Ayrıca öğretmenler serbest etkinlik dersini planlarlarken öğrenci ilgi ve istidadını (%20), ilgili genelgeyi (%17,14) ve okulun imkânlarını (%8,57) dikkate aldıklarını belirtmişlerdir. Bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

“Çocukların ilgi ve istidadları doğrultusunda, onların kabiliyetlerini geliştirebilecek etkinlikler çerçevesinde planlamaktayım. (Ö: 14)”

“İlgili genelgeyi dikkate alarak dersi planlıyorum. (Ö: 7)”

“Ben serbest etkinlik dersini, okulumun fiziki yapısını ve diğer koşullarını dikkate alarak planlıyorum. (Ö: 3)”

Birleştirilmiş Sınıflarda Serbest Etkinlik Dersinde Uygulanan Etkinlikler

Birleştirilmiş sınıflarda serbest etkinlik dersinde uygulanan etkinliklere yönelik öğretmen görüşleri tablo 3'te yer almaktadır:

Katılımcılardan bazıları görüşme formuna bir etkinlik yazarken bazıları birkaç etkinlik uyguladıklarını yazmışlardır. Tablo 3 incelendiğinde, birleştirilmiş sınıflarda serbest etkinlik dersinde öğretmenlerin daha çok diğer derslerdeki eksikleri gidermeye yönelik çalışmalar yaptıkları (%28,37) görülmektedir. Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin iş yükü müstakil sınıflarda görev yapan öğretmenlere göre daha fazladır. Öğretmenler, öğretmenliğin yanı sıra idareci-lik, bahçıvanlık, tesisatçılık, boya-badanacılık vb. işleri de yapmaktadırlar. Ayrıca bu okullarda görev yapan öğretmenler

1-5. sınıflarına ait tüm öğretim programlarını uygulamaktadırlar. Bu nedenle öğrenme-öğretme sürecinde bazı sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Özellikle öğretim programlarına ait etkinlikleri yetiştirmede sorunlar görülmektedir. Bundan ötürü, serbest etkinlik dersinde, bu derslerdeki eksiklikleri gidermeye çalıştıkları düşünülmektedir. Bu konu hakkında bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

Tablo 3. Birleştirilmiş sınıflarda serbest etkinlik dersinde uygulanan etkinlikler

Etkinlikler		f	%
1	Diğer derslerdeki eksiklerin giderilmesi	19	25,33
2	Serbest okuma	11	14,67
3	Drama	8	10,67
4	Eğitsel oyunlar	8	10,67
5	Bilmece-bulmaca	5	6,67
6	Şiir okuma-yazma	4	5,33
7	Rehberlik etkinlikleri	4	5,33
8	Satranç	3	4
9	Fıkra anlatma	3	4
10	Film izleme	3	4
11	Şarkı söyleme	2	2,67
12	Boyama	2	2,67
13	Tekerleme	2	2,67
14	Halk oyunları	1	1,33
15	Bitki ve hayvan yetiştirme	1	1,33
Toplam		76	100

“Plan yaptığım halde çoğu zaman yetiştirmeyen dersleri işlemekteyim. Ya da diğer derslerle ilgili ek etkinlikler yapmaktayım. (Ö: 12)”

“Aynı ders süresinde farklı dersleri işlediğimden programları yetiştiremiyorum. Ayrıca okulun diğer işlerini de ben yapıyorum. Bu yüzden serbest etkinlik dersinde yetiştiremediğim konuları işliyorum. (Ö: 23)”

Tabloda ikinci sırada öğretmenler tarafından

serbest okuma (%14,67) etkinliğinin yapıldığı görülmektedir. Öğrencilere okuma alışkanlığını kazandırmak ve okuduğunu anlama becerisini geliştirmek amacıyla serbest etkinlik dersinde bu etkinliğin yapılması oldukça faydalı olacaktır. Nitekim ülkemizin uluslararası sınavlarda (PISA gibi) okuma ve okuduğunu anlama konularında hep alt sırada olması (Aydın vd, 2011), bu becerilerin geliştirilmesinin ne kadar önem arz ettiğini ortaya koymaktadır. Ö: 13'ün görüşü şu şekildedir: "Öğrencilerim okumada ve okuduğunu anlamada sorun yaşadıklarından dolayı bu derste daha çok serbest okuma etkinliği yapıyorum." Tablo 3'te rehberlik (%3,33) ile ilgili etkinliklerin az sayıda öğretmen tarafından yapıldığı görülmektedir. İlgili genelgede, rehberlik etkinliklerinin sosyal etkinliklerle birer hafta dönüşümlü olarak uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Rehberlik, bireyin kendini gerçekleştirmesine yardım edip, kişinin kendisini tanımasını sağlamaktadır. Bu bakımdan rehberlik dersi büyük bir öneme sahiptir. Ancak araştırma kapsamındaki birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin rehberlik etkinliklerini yeterince uygulamadıkları görülmektedir. Ö: 8'in bu konu ile ilgili görüşü şu şekildedir: "Serbest etkinlik dersinin bir saatinde rehberlik yapmaktayım." Ayrıca tabloda, öğretmenlerin ilgili genelgede belirtilen etkinlikleri de uygulamaya çalıştıkları görülmektedir. Fakat bu etkinlikleri uygulayanların oranlarının düşük olduğu dikkati çekmektedir.

Serbest Etkinlik Dersinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Birleştirilmiş sınıflarda serbest etkinlik dersinde karşılaşılan sorunlara yönelik öğretmen görüşleri tablo 4'te yer almaktadır:

Katılımcılardan bazıları görüşme formuna bir sorun yazarken bazıları birkaç sorun yazmışlardır. Tablo 4 incelendiğinde, birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin çoğunun serbest etkinlik dersine ait öğretmen kılavuz kitabının olmamasından (%21,95) dolayı sorunla karşılaştıkları görülmektedir. Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenler, farklı derslere ait öğretim programlarını aynı ders süreci içerisinde uygulamaktadırlar.

Tablo 4. Birleştirilmiş sınıflarda serbest etkinlik dersinde karşılaşılan sorunlar

Sorunlar		f	%
1	Öğretmen kılavuz kitabının olmaması	9	21,95
2	Araç-gereç yetersizliği	8	19,51
3	Sorun yok	6	14,63
4	Ders saatinin fazla olması	4	9,76
5	Öğretim programının olmaması	4	9,76
6	Fiziki alan yetersizliği	4	9,76
7	Birleştirilmiş sınıflardaki seviye farklılığı	3	7,32
8	Öğrencilere etkinliklerin basit veya zor gelmesi	2	4,88
9	Disiplin sorunu	1	2,44
Toplam		41	100

Öğretmen kılavuz kitapları sayesinde öğretmenler ders planı hazırlamaktadırlar. Bu da öğretmenlerin iş yükünü azaltmaktadır. Ancak serbest etkinlik dersine ait öğretmen kılavuz kitabının olmayışı bu dersin yürütülmesinde sorunlara neden olmaktadır. Özellikle birleştirilmiş sınıflarda zaman sıkıntısı yaşanması da bu sorunu arttırmaktadır. Bu konu hakkında bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

"Bu derse ait bir öğretmen kılavuzunun olmaması benim için en büyük sorundur.(Ö: 2)"

"Diğer derslerin öğretmen kılavuz kitapları var; ancak serbest etkinlik dersine ait öğretmen kılavuz kitabı yok. Bundan dolayı dersi işlemekte sorun yaşıyorum. (Ö: 5)."

Öğretmenler tarafından araç-gereç yetersizliği (%19,51) de sorun olarak görülmektedir. Bu sorun, birleştirilmiş sınıflardaki sorunların başında gelmektedir. Nitekim, yapılan diğer araştırmalarda da (Summak vd, 2011; Sağ vd, 2009) bu sorun belirtilmektedir. Ö: 15'in görüşü şu şekildedir: "Serbest etkinlik dersinde en çok malzeme temininde sorun yaşıyorum." Tablo incelendiğinde öğretmenler

birleştirilmiş sınıflarda serbest etkinlik dersine yönelik; ders saatinin fazlalığını (%9,76), derse ait öğretim programının olmamasını (%9,76), fiziki alan yetersizliğini (%9,76), birleştirilmiş sınıflarda seviye farklılığının olmasını (%7,32), tüm öğrencilere aynı etkinliklerin uygulanmasından dolayı farklı seviyedeki öğrencilere bu etkinliklerin basit veya zor gelmesini (%4,88), uygulanan bazı etkinliklerin seviye farklılığından dolayı disiplin sorunlarına neden olduğunu (%2,44) sorun olarak belirtmişlerdir. Buna karşın, bazı öğretmenler (%14,63) serbest etkinlik dersinde herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Bu konu hakkında bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

"Serbest etkinlik ders saati oldukça fazla. (Ö: 1)"

"Bu derse ait öğretim programının olmayışı soruna neden olmaktadır. (Ö: 4)"

"Okulumda yeterli alan bulunmadığından farklı etkinlikler yapamıyorum. (Ö: 35)"

"Aynı etkinliği 1-2 ve 3. sınıflara uyguluyorum. Bu da sorunlara neden oluyor. Üst seviyedeki öğrenciler kolay olduğundan etkinlikleri erken bitiriyor ve sıkılıyorlar. (Ö: 26)"

"Aynı derslik içerisinde farklı seviyedeki öğrencilere farklı etkinlikler uyguladığımda sınıfta büyük gürültü olmakta ve bu yüzden disiplin sorunları yaşamaktayım. (Ö: 22)"

"Ben serbest etkinlik dersinde hiçbir sorunla karşılaşmamaktayım. (Ö: 6)"

Serbest Etkinlik Dersinde Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri

Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenler, yukarıdaki sorunlara dayalı olarak aşağıdaki çözüm önerilerini geliştirmişlerdir.

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmenlerin çoğu (%28,57) serbest etkinlik dersinin ders saatlerinin azaltılmasına yönelik öneriler geliştirmişlerdir. Birleştirilmiş sınıflarda aynı derslik içerisinde farklı seviyede öğrencilerin öğrenim görmesi öğretim programlarının uygulanmasında sorunlara neden olmaktadır. Bu durum aynı zamanda dersleri zamanında yetiştirememesi sorununa da yol açmaktadır.

Dolayısıyla bu okullarda görev yapan öğretmenler, serbest etkinlik dersinde farklı öğretim programlarını uygulama zorunda kalmaktadırlar. Bu nedenle, öğretmenlerin böyle bir öneri geliştirmiş oldukları söylenebilir. Ancak bu öneri serbest etkinlik dersinin ilköğretim programlarına konulma amacıyla ters düşmektedir.

Tablo 5. Birleştirilmiş sınıflarda serbest etkinlik dersinde karşılaşılan sorunlara yönelik geliştirilen öneriler

Öneriler		f	%
1	Ders saatleri azaltılmalı	10	28,57
2	Araç-gereç temin edilmeli	9	25,71
3	Öğretim programı hazırlanmalı	6	17,14
4	Öğretmen kılavuz kitabı hazırlanmalı	5	14,29
5	İlgi çekici etkinlikler düzenlenmeli	2	5,71
6	Etkinliklere yönelik fiziki alanlar oluşturulmalı	2	5,71
7	Hizmetiçi eğitim verilmeli	1	2,86
Toplam		35	100

Serbest etkinlik dersiyse, öğrencilerin zorunlu ders saatinin azaltılarak ders yükünü azaltmak, öğrencilere okulu sevdirmek ve ilgi ve istidatları doğrultusunda etkinlikler yaparak yaratıcılarını geliştirmek amaçlanmıştır. Serbest etkinlik ders saatinin azaltılması bu amaçların gerçekleşmemesine neden olabilir. Bu konu hakkında Ö: 21 şu şekilde görüş belirtmiştir: *"Bana göre serbest etkinlik dersinin ders saati çok fazla. Ders saati azaltılabilir."* Öğretmenler, araç-gereç temin edilmesine (%25,71) yönelik öneri de geliştirmişlerdir. Birleştirilmiş sınıflarda yaşanan en büyük sorunlardan biri araç-gereç yetersizliğidir. Bu sorun serbest etkinlik dersinde de soruna neden olduğundan öğretmenlerin bu öneriyi geliştirdikleri söylenebilir. Ö: 33'ün görüşü şu şekildedir: *"Birleştirilmiş sınıflı okullara serbest etkinlik dersinde kullanabileceğimiz malzemeler temin edilmelidir."* Ayrıca tablo incelendiğinde öğretmenler, öğretim programının (%17,14) ve öğretmen kılavuz kitabının hazırlanmasına (%14,29), etkinliklerin ilgi çekici olarak

düzenlenmesine (%5,71), etkinliklere yönelik fiziki alanların oluşturulmasına (%5,71) ve hizmetiçi eğitim verilmesine (%2,86) yönelik öneriler geliştirmişlerdir. Bazı öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

"Bu derse ait öğretim program geliştirilmelidir. (Ö: 31)"

"Serbest etkinlik derinde kullanabileceğimiz bir öğretmen kılavuz kitabı olmalıdır. (Ö: 9)"

"Öğrencilerin ilgilerini çekici farklı etkinlikler düzenlenmelidir. (Ö: 29)."

"Okulumda tiyatro, halk oyunları vb. oynamak istiyorum. Bunun için birleştirilmiş sınıflara uygun derlikler yapılmalı. (Ö: 25)"

"Serbest etkinlik dersinin nasıl planlanıp işlenmesine yönelik biz öğretmenlere hizmetiçi eğitim verilebilir. (Ö: 30)"

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

2010-2011 eğitim-öğretim akademik yılından itibaren ilköğretim 1. kademe programına konulan serbest etkinlik dersi ile hem ilköğretimde zorunlu ders yükünü azaltmak hem de öğrencilerin çeşitli sosyal, kültürel, sanatsal ve eğitsel faaliyetlerde bulunarak hayat becerileri kazanmaları, olumlu kişilik ve ahlaki özelliklere sahip olmaları hedeflenmiştir. Bu çalışmada, serbest etkinlik dersinin birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın verileri öğretmenlerin serbest etkinlik dersini planlarlarken neleri dikkate aldıkları, bu derste hangi etkinlikleri uyguladıkları ve bu derste karşılaşmış oldukları sorunlar ve bu sorunlara dayalı geliştirmiş oldukları çözüm önerileri olmak üzere başlıca dört kategori altında ele alınmıştır. Serbest etkinlik dersini planlama kategorisi altında birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenler, daha çok internetten hazır plan alıp serbest etkinlik dersini planladıklarını belirtmişlerdir. Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin farklı seviyedeki öğrencilere farklı öğretim programlarını uygulaması, farklı seviyelerdeki öğrencilere aynı derslik içerisinde eğitim vermesi, aynı ders süresi içerisinde farklı dersleri işleme, öğretmenliğin yanı

sıra farklı işleri de yapmaları gibi nedenlerin onları böyle bir uygulamaya yönlendirdiği düşünülmektedir. Serbest etkinlik dersine ait bir öğretim programının ve öğretmen kılavuz kitabının olmayışı bu dersin planlanmasında sorunlara yol açan bir diğer neden olmaktadır. Nitekim Bektaş ve Dinçer (2011) tarafından yapılan araştırmada da serbest etkinlik dersinin planlanmasında sorunlar yaşandığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenler, serbest etkinlik dersini planlarlarken çevre koşullarını ve ilgili genelgeyi dikkate alarak planladıklarını, öğrenci ilgi ve istidadını ve okulun imkânlarını da göz önünde bulundurduklarını belirtmişlerdir.

Serbest etkinlik dersinde uygulanan etkinlikler kategorisi altında birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin çoğu, serbest etkinlik dersinde diğer derslerdeki eksikleri gidermeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Dünder ve Karaca (2011) tarafından yapılan araştırmada da öğretmenlerin çoğunun, serbest etkinlik dersinde diğer derslerdeki eksikleri gidermeye yönelik çalışmalar yaptıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerinin görev ve sorumlulukları müstakil sınıflarda görev yapan öğretmenlere göre daha fazladır. Bu öğretmenler, öğretmenliğin yanı sıra idarecilik, bahçıvanlık, tesisatçılık, boyabadanacılık vb. yap-maktadırlar. Bu görev ve sorumluluklardan ötürü bu okullarda görev yapan öğretmenler öğretim programlarını yetiştirmekte sorun yaşamaktadırlar. Bu nedenle, bu derslerdeki eksiklikleri gidermek için serbest etkinlik, beden eğitimi, müzik ve görsel sanatlar derslerinde farklı öğretim programlarını uygulamaktadırlar. Ayrıca araştırmada, birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin ilgili genelgeyi dikkate alarak etkinlikler uyguladıkları da ortaya çıkan diğer bir bulgudur.

Serbest etkinlik dersinde karşılaşılan sorunlar kategorisi altında birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin çoğunun, serbest etkinlik dersinde sorun yaşadığı ortaya çıkmıştır. Öğretmenler tarafından, bu derse ait öğretmen kılavuz kitabının olmaması büyük bir sorun olarak görülmektedir. Bu derse ait öğretmen kılavuz kitabı olmadığından öğretmenler serbest etkinlik dersinin planını

kendileri yapmaktadır. Birleştirilmiş sınıflarda, yukarıda da bahsedildiği gibi öğretmenlerin görev ve sorumlulukları oldukça fazladır. Bundan ötürü derslerin planlanmasında da öğretmenler sorun yaşamaktadırlar. Ayrıca bu okullarda görev yapan öğretmenler, farklı seviyedeki öğrencilere ders işlediklerinden dolayı zaman sıkıntısı yaşamaktadırlar. Araştırmada, araç-gereç yetersizliği, ders saatinin fazla olması, öğretim programının olmaması, birleştirilmiş sınıflardaki seviye farklılığı, fiziki alan yetersizliği, etkinliklerin basit olması ve disiplin sorunu da ortaya çıkan diğer sorunlardır.

Karşılaşılan sorunlara yönelik geliştirilen öneriler kategorisi altında öğretmenler, karşılaştıkları sorunlara dayalı olarak benzer öneriler geliştirmişlerdir. Öğretmenlerin çoğu, ders saatleri azaltılmalı önerisinde bulunmuşlardır. Birleştirilmiş sınıflarda aynı derslik içerisinde farklı yaş gruplarından öğrenciler öğrenim gördüğünden öğretmenler aynı ders süreci içerisinde farklı öğretim programlarını uygulamaktadırlar. Bu da öğretmenlerin ders programlarını zamanında bitirememelerine neden olmaktadır. Öğretmenler serbest etkinlik dersinde, bitiremedikleri öğretim programlarını uygulama yoluna gitmektedirler. Bu nedenle öğretmenler, serbest zaman etkinlik ders saatlerinin azaltılmasını istemiş olabilirler. Ancak bu öneri, serbest etkinlik dersinin ilköğretim programlarına konulma amacına ters düşmektedir. Serbest etkinlik dersinde, bireyin ahlaki ve kişilik gelişimine katkı sağlamak, öğrencilere okulu sevdirmek, öğrencilerin ilgi ve istidatları doğrultusunda etkinlikler yaparak yaratıcılıklarını geliştirmek, sosyalleşmesini sağlamak, zorunlu ders yükünü azaltmak vb. amaçlanmıştır. Serbest etkinlik ders saatinin azaltılması bu amaçların gerçekleşmemesine neden olabilir. Öğretmenlerin bazıları araç-gereç temin edilmesine yönelik öneri geliştirmişlerdir. Aydın vd. tarafından yapılan araştırmada da, müstakil sınıflarda görev yapan sınıf öğretmenleri sınıf ortamının teknolojik araç-gereç açıdan zenginleştirilmesine yönelik öneri geliştirmişlerdir. Müstakil sınıflarda yaşanan araç-gereç yetersizliği birleştirilmiş sınıflarda daha çok yaşanmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin böyle bir öneri geliştirdikleri söylenebilir. Ayrıca öğretmenler tarafından

şu öneriler de geliştirilmiştir; öğretim programı hazırlanmalı, öğretmen kılavuz kitabı hazırlanmalı, ilgi çekici etkinlikler düzenlenmeli, etkinliklere yönelik fiziki alanlar oluşturulmalı, hizmetiçi eğitim verilmeli.

Araştırmanın bulgularına dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. Birleştirilmiş sınıflarda, öğretmenler zorunlu derslerin öğretim programlarını yetiştirmekte sorun yaşamaktadırlar. Bu nedenle zorunlu derslerin öğretim programlarında değişiklik yapılmalıdır.
2. Birleştirilmiş sınıflı okulların en büyük sorunlarından biri eğitim araç-gereçlerinin yetersiz olmasıdır. Serbest etkinlik dersinde öğrencilerin kullanabileceği araç-gereçlerin olmaması soruna neden olmaktadır. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bu okullara serbest etkinlik dersinde kullanılacak araç-gereçler teminine ağırlık verilmelidir.
3. Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlere serbest etkinlik çalışmalarına yönelik hizmetiçi eğitim programı uygulanmalıdır.
4. Serbest etkinlik dersine yönelik, birleştirilmiş sınıflı okulların koşulları düşünülerek öğretmen kılavuz kitap geliştirilmelidir.
5. Velilere serbest etkinlik dersine yönelik bilgi verilmeli ve velinin bu derste uygulanan etkinliklere yönelik katkısı sağlanmalıdır.
6. Birleştirilmiş sınıflı okulların kendi aralarında serbest etkinlik dersi kapsamında yarışmalar düzenlenip en iyi etkinliği uygulayan okullar ödüllendirmelidir.

KAYNAKÇA

- Aydın, A., Bakırcı, H. ve Ürey, M. (2012). Serbest etkinlik çalışmaları dersine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 193, 214-230.
- Bektaş, M. ve Dinçer, Ş. (2011). *Serbest etkinlik dersine ilişkin ilköğretim sınıf öğretmenlerinin görüşleri*. 10. Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu (5-8 Mayıs 2011), Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Bjarnadóttir, R. (2004). Modern adolescents' leisure activities : a new field for education? *Nordic Journal of Youth Research*, 12 (4), 299- 315.
- Dündar, H. ve Karaca, E. T. (2011). *İlköğretim okullarında serbest etkinlikler dersinin değerlendirilmesi*. 10. Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu (5-8 Mayıs 2011), Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erdem, A. R. (2008). *Birleştirilmiş sınıflarda öğretim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kesten, A., Palavan, Ö., Dicle, A.N. ve Mercan, E. (2008). *Birleştirilmiş sınıflarda eğitim-öğretim*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Kılıç, D. ve Abay, S. (2009). Birleştirilmiş sınıf uygulamasında öğretmenlerin öğrenme-öğretme sürecinde karşılaştığı problemlere ilişkin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (3), 623-654.
- Köksal, K. (2009). *Birleştirilmiş sınıflarda öğretim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- MEB. (2010). *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı 20.07.2010 tarihli ve 75 sayılı kararı*, Ankara.
- Milles, M.B. and Huberman, A.M. (2002). *The qualitative researcher's companion*. California: Sage Publications.
- Sağ, R., Savaş, B. ve Sezer, R. (2009). Burdur'daki birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin özellikleri, sorunları ve ihtiyaçları. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10 (1), 37-56.
- Sellick, J. (2002). *Leisure education: models and curriculum development*. www.cprs.org/membersonly/LeisureEducation_Models.doc Erişim Tarihi: 21.01.2012.
- Summak, M.S., Summak, A.E. ve Gelebek, M.S. (2011). Birleştirilmiş sınıflarda karşılaşılan sorunlar ve öğretmenlerin bakış açısından olası çözüm önerileri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (3), 1221-1238.
- Şahin, A. E. (2003). Birleştirilmiş sınıflar uygulamasına ilişkin öğretmen görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 166-175.
- Şahin, Ç. (2007). *Birleştirilmiş sınıflarda öğretim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yıldırım, M. (2008). *Birleştirilmiş sınıflarda ses temelli öğretim ile ilk okuma öğretiminde karşılaşılan güçlükler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Wilson, DM., Gottfredson, DC., Cross, AB., Rorie, M., & Connell, N. (2009). Youth development in after-school leisure activities. *The Journal of Early Adolescence*, 30 (5), 668- 690.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, M. ve Köksal, K. (2009). Birleştirilmiş sınıf uygulamasına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17, 1-14.

Summary

Aim

The purpose of this study is to determine the opinions of multigrade classroom teachers on free-activities class. Within the framework of this objective, we seek answers to the following questions:

- What do teachers pay attention on planning the free-activities classes?
- What types of activities do teachers perform in their free-activities classes?
- Which problems do teachers encounter during the free-activities classes?
- What are the possible suggestions for problems encountered in the free-activities classes?

Method

In this research, qualitative research design is applied to determine the opinions of multigrade classroom teachers on free-activities classes. The study group of the research is composed of 35 multigrade class teachers working in the Karakoçan and Sivrice provinces of Elazığ during 2011-2012 academic year. '*Easily accessible case sampling*', which is one of the purposive sampling procedures is used in this study. In order to specify the opinions of multigrade classroom teachers on free-activities class, an interview form is applied. The interview form is structured around four categories in order to identify planning the free-activities classes, which activities are applied in the class, problems encountered during the implementation of the activities, and suggestions to eliminate the problems encountered during the activities. Content analysis and descriptive analysis have been used in the analysis of the data.

Findings

Research findings revealed that teachers working in the multigrade classes mostly use the already-planned lesson plans while planning the free-activity classes and they

generally do activities to recover missing subjects of the other lessons. Teachers stated that they encounter problems caused by lack of teacher's manual for free-activity classes. Similar suggestions made by teachers for the solution of the problems.

Results and Discussion

The data of the research is analyzed within four categories; projection of the free-activities classes by teachers, activities implemented in this lesson, problems encountered during the implementation of the activities, and suggestions of teachers to eliminate the problems encountered during the activities. About the first category of the study, teachers working in the free-activities classes of multigrade classrooms stated that they provide ready lesson plans from the internet in order to structure the free-activities classes. It is thought that teachers working in multigrade classes are directed to do so because they teach different grade levels in single classroom, teach different subject matters in single lesson and have to do works other than teaching. Also, lack of a curriculum design and teachers manual for free-activities classes can account for the situation.

About the second category of the study, teachers working in multigrade classrooms stated that they try to recover the missing subjects of the other classes. Duties and responsibilities of the multigrade classroom teachers are more than those in private classes. These teachers have to perform tasks other than teaching, such as working as an administrator, gardener, plumber, painter etc. Because of such duties and responsibilities, these teachers have difficulty keeping up with the scheduled curriculum. Because of this, they implement different curriculums in classes like free-activities, physical training, music and visual arts.

About the third category of the study, it is revealed that most of the teachers in multigrade classrooms encounter with problems in the free-activities classes. Lack of

a teachers manual to guide the free-activities lessons, is mentioned to be a major problem by teachers. Since there is no such manual available, teachers have difficulty planning these classes. Also, since they have to teach different subject matters to different grade levels in single classroom, they have difficulty in timing. Other problems revealed by this study include; lack of necessary materials, too many class hours, lack of a curriculum, diversity of grade levels in a multigrade classroom, lack of necessary space, simplicity of the activities, discipline matters and binary education. About the fourth category of the study, teachers suggestions on the encountered problems are listed as: class hours should be reduced, necessary materials should be

provided, a curriculum on free-activities class should be developed, a teachers manual should be prepared, interesting activities should be designed, necessary spaces should be provided and in-service training should be organized.

Recommendations

According to the findings of the study, some of the suggestions on the topic can be listed as: a teachers' manual for the free-activities class should be developed, attention should be paid on providing necessary materials for free-activities classes, gymnasiums, art and activity centers aimed for common use of teachers and students in these schools should be created.